

DEN TYSKE SOCIALLOVGIVNINGENS SAMMENBRUD OG DETS BETYDNING

AF H. JACOBY

DEN tyske Republiks Socialforfatning var mønsterværdig. Reglerne for Socialforsikring, for Koalitionsrettigheder, Tarif- og Bedriftsraadsretten og Udformningen af Arbejderbeskyttelseslovgivningen syntes for alle Tider at skulle sikre det arbejdende Menneskes Stilling indenfor det tyske Samfund og yderligere at garantere en Udvikling i Retning henimod stadig stigende Fremskridt paa det sociale Omraade. Det var derfor for mange en Gaade, at den tyske Socialforfatning tilsyneladende uden ringeste Modstand kunde bryde helt sammen ved det første Stormløb imod den. Denne Kendsgerning leder ganske selvfølgelig Opmærksomheden hen paa den økonomiske Baggrund for denne Udvikling. Givet er det — det beviser Sammenbrudet eklatant — at Republikens Socialforfatning hverken økonomisk eller samfundsmæssig har været saa rodfæstet, som man i al Almindelighed troede. I endnu højere Grad gælder dette for de tyske Fagforeninger, der var de bærende Faktorer for Tysklands sociale Lovgivning.

I.

Naar vi ikke vil nøjes med at beskrive, men ogsaa vil prøve paa at forklare den tyske Socialforfatnings Sammenbrud, en Oplevelse, der for alle socialpolitisk interesserede Krese i alle Lande har været af en Betydning og Intensitet, der næppe kan udmaales, maa vi gaa helt tilbage til Førkrigstiden. Paa dette Sted kan vi kun skildre Begivenhederne med nogle faa knappe Rids. De tyske Fagforeninger har i Førkrigstiden af egen Kraft, uden fremmede Bistand fra de lovgivende Myndigheder, under de mest smaalige Chikanerier fra de lavere Forvaltningsinstanser paa Grund af deres egen organisatoriske Magt og deres tiltagende Betydning indenfor Haandværksfagene og i Industriens mellemste Lag, indenfor Grænserne af denne Indflydelsessfære, skabt en Sociallovgivning, der baade med Hensyn til dens Omfang og med

Hensyn til dens Væsen var bemærkelsesværdig. Omkring Aar 1910 havde Bogtrykkere, Tobaksarbejdere, Træarbejdere, Bygningsarbejdere, Skomagere og Bryggere og nogle andre Fag allerede Tarifaftaler og Tarif-Voldgift. Baggrunden for denne Udvikling var Førkrigstidens stærke Industrialiseringsproces med dens ovenud gunstige Beskæftigelsesgrad og med den økonomiske (ikke blot retslige) Frihed for Arbejderen til Bortflytning. Det var de tyske Fagforeningers Guldalder, Tiden for deres store og overraskende Resultater. Førkrigstidens Ret var i Ordets bedste Betydning Fagforeningsret, fordi dens Raadighedsomraade strakte sig saa langt, som Fagforeningernes organisatoriske Kraft evnede det. I denne Tid — og det gælder kun denne Periode — var de tyske Fagforeninger, hvis socialistiske Retning indtil Sammenbrudet blev betegnet med Ordet »fri«, virkelig frie¹⁾.

For Fagforeningernes Udvikling betød Krigen den store Milepæl. Indtil Krigen brød ud, levede Fagforeningerne deres frie Liv uden Statens Indblanding, nærmest som en Stat i Staten. Under Krigen griber den militære Tvangsøkonomi ogsaa dem, og de bliver indlemmet i den krigsøkonomiske Struktur. Denne Udvikling skrider langsomt videre. Medens Fagforeningerne ved Krigens Begyndelse næppe bliver bemærket, og til deres egne Lederes store Forbavselse bliver taalt, træder de i Løbet af Krigen mere og mere i Forgrunden for i December 1917 ved Loven om civil Hjælpetjeneste at blive udstyret med visse offentlige Funktioner. Denne Lov gav for Løn- og andre Stridigheders Vedkommende en retslig Afgørelse ved Hjælp af Forligsudvalg. Thi Krigsøkonomien krævede en friktionsløs, elastisk Afvikling af de socialpolitiske Stridigheder til Gunst for en tilstrækkelig Forsørgelse af Hær og Land. De tyske Fagforeningers Krigsperiode betød statlig Anerkendelse, Indordning i Staten og militær Voldgift.

Sammenbrudet i 1918, som indleder de tyske Fagforeningers Efterkrigsperiode, trængte dem — næsten imod deres Vilje kan man sige — i forreste Linie. Efter Hærens Sammenbrud, efter at Monarkiet og de Samfundslag, som støttede det monarkiske System, var brudt sammen, var de tyske Fagforeningers

---

¹⁾ Sammenlign med Hensyn til denne meget interessante Udvikling Theodor Cassau: Die Gewerkschaftsbewegung, ihre Soziologie und ihr Kampf. Halberstadt 1925. Cassau skildrer heri kritisk de tyske Fagforeningers Udvikling i deres Stilling til Parti og Stat, hvorved han i særdeles høj Grad understreger Modsætningen mellem Udviklingen i Førkrigs- og Efterkrigstiden.

Millionbevægelse et af de faa faste Punkter, hvorpaa en ny Udvikling kunde bygges op. Nu stod Fagforeningerne for en Tid i Statens Centrum. Det var skæbnesvangert for dem, at denne Udvikling faldt paa et Forarmelsens Tidspunkt med Arbejdsløshed og daarlig Organisation paa det økonomiske Omraade og i en Tid, hvor den politiske Frase blomstrede. Med andre Ord: I en Tid, der var økonomisk desorganiseret, stod Fagforeningernes endnu uudviklede organisatoriske Magt næsten i omvendt Forhold til den politiske Rolle, som de blev tvunget ind i. Fra nu af paabegyndes Forsøget paa at erstatte Manglen paa organisatorisk Magt med politisk Indflydelse.

I de første Efterkrigsaar 1919—1921 (indtil det berømte Kapp-Putsch) ser vi Fagforeningerne, som ved uhørte Massetilløb svulmede op til at tælle indtil 8 Millioner Medlemmer, fuldstændig bundet af politisk Ansvar. Overfor deres Medlemmers Millionskarere og de andre Millioner, som i politisk Henseende stod dem nær, fik Fagforeningerne tildelt Rollen som Skyldner, der nu maatte indfri Vekslerne paa socialpolitiske Fremskridt, maatte løse enhver Krise, afskaffe Arbejdsløsheden, sørge for menneskeværdig Betaling af de ikke faglærte Arbejdere, der indtil nu havde arbejdet for en meget ringe Løn. Fagforeningerne syntes klart for alle og enhver at staa ved Roret, skønt de i Virkeligheden kun i ganske faa Maaneder havde udøvet den politisk afgørende Magt og derefter fungerede som ansvarlige uden at være afgørende. Den centrale Magtstilling, den talmæssige Styrke, deres Beslutningers synlige Vægt var i Virkeligheden en Belastning, som Fagforeningerne led under, da det for Masserne skjulte, at Apparatet faktisk ikke kunde kontrolleres, og skjulte deres Afmagt over for den uden- og indenrigspolitiske og navnlig over for den finanspolitiske Udvikling. Set fra et Fagforeningssynspunkt var den store Tid med den politiske Indflydelse og Reallønnens uventede Stigning Svaghedens Tid; thi Arbejderbevægelsen havde mistet sit Livselement: Evnen til at handle, og det paa en Tid, da Borgerskabet allerede igen vaagnede til stærk Selvbevidsthed, da Middelstanden smilede mod Højre, og da den kommunistiske Parole i Mellemtyskland og i Ruhromraadet og ogsaa i Berlin greb de radikaliserede Masser, som følte sig narrede. I tiltagende Grad maatte Fagforeningerne, i klar Erkendelse af deres organisatoriske Svaghed i Forhold til den stillede Opgaves Størrelse, forlægge Tyngdepunktet fra den fagforeningsøkonomiske til den politiske Side.

Ved at fastlægge 8 Timers Arbejdsdagen ved Lov troede man varigt at kunne koncentrere Fagforeningernes organisatoriske Kraft om Lønproblemet og derved hidføre en Aflastning. Men Udviklingen skred uophørlig fremad. Inflationens Sammenbrud, den uheldige, særlig for Fagforeningerne uheldbringende, Udgang af den passive Modstand mod Ruhrbesættelsen i 1923 medførte Afskaffelsen af 8 Timers Arbejdsdagen. Ikke blot i Spørgsmaalet om Beskæftigelse, ikke blot paa Grund af Arbejdsløsheden, men ogsaa med Hensyn til Arbejdstiden blev Fagforeningerne bragt i Knibe. Da man nu samtidig stilledes overfor Løn- og Arbejdstidsproblemet, blev Arbejderbevægelsens Handlefrihed mindre og mindre. Medens der før Krigen i Tyskland blev skabt Tarifoverenskomster paa Basis af faktiske Forhold, der kunde kontrolleres af Fagforeningerne, maatte der i Efterkrigstiden overalt af politiske Hensyn, ogsaa der hvor der overhovedet ikke eller kun i ringe Grad fandtes fagforeningsorganiseret Indflydelse, indføres en tarifretslig Regulering. Tarifoverenskomster uden eller uden tilstrækkelig Magt fra Fagforeningernes Side, gennemført ved Statens Magtbud — det er Kendetegnet paa den tyske Fagforeningsbevægelses Efterkrigsperiode. Det var klart, at man til Gennemførelsen af disse Tarifoverenskomster behøvede Voldgiftsinstitutioner, og i givet Tilfælde ogsaa tvungen Voldgift¹⁾. Ogsaa der, hvor, som i Middelindustrien, Fagforeningernes Magt var tilstrækkelig stor, benyttede man sig af tvungen Voldgift; thi det skaffede baade Fagforeninger og Arbejdsgivere et Alibi over for det radikale Medlemskab ved uønskede Løsninger. Inflationen bragte senere i en vis Henseende Højkonjunktur i Voldgiftsvæsenet. I denne Sammenhæng er det interessant, at ogsaa Cassau²⁾ som Kritiker af den tyske Fagforeningsbevægelse, havde anslaaet Voldgiftsvæsenets Rolle

---

¹⁾ I Tyskland indførtes tvungen Voldgift ikke som i Danmark ad Lovgivningsvej. Ved en særlig Voldgiftsordning blev der derimod udnævnt Forligsmænd for de enkelte Omraader og Industrier. I særlig vigtige Tilfælde kunde der ogsaa udnævnes ekstraordinære Forligsmænd. Forligsmændene virkede i et paritetisk besat Voldgiftskammer. Hvis Voldgiftskammerets Kendelse ikke blev antaget af en af Parterne, kunde Kendelsen erklæres for at være forpligtende, hvis det var fornødent ud fra almene økonomiske Ræsonnementer. I Republikens sidste Aar blev tvungen Voldgift den sædvanlige Vej til Fastsættelse af Lønnen.

²⁾ Cassau S. 198 ff., Braun-Seidel: »Die Gewerkschaften nach dem Krieg«. I. H. W. Dietz 1925, S. 105 f.

i den tyske Arbejdsret omkring 1925 til at være et forbigaaende Fænomen. Cassau gaar ud fra, at Voldgiftsinstitutionen og særlig den tvungne Voldgift er et Hjælpemiddel i anormale Tider, analogt med Krigsselskaber og Tvangsøkonomi paa andre Omraader. Cassau regner med Muligheder for en fri Aktion, efter at Stabiliseringsvanskelighederne er overvundne, og det tabte Strejkefond er genoprettet. I sin paa en vis Maade fagforenings-officielle Fremstilling anerkender *Seidel* Statens Voldgiftsret; ogsaa den tvungne Voldgift anerkender han betinget, og vil, uvist hvordan, trække Grænsen ved »Fagforeningsorganisationernes Livsrettighed«. Sammenhængen mellem Voldgiftsvæsenet og Manglen paa organisatorisk Magt, der var typisk for den tyske Udvikling, ser eller omtaler *Seidel* ikke.

Men Inflationens Udvikling lærte ogsaa noget ganske andet. Det var ligeledes en Følge af den tyske Inflation, der skruede Priserne til Vejrs, at Grænserne for Fagforeningernes Lønkamp blev synlige. Inflationens Ændring af Pengenes Værdi, som overhovedet alle prisforhøjende Valutamanipulationer, betyder i Praksis Reallønforandringer ved nominelt stabil Løn. Fagforeningernes Lønbevægelser var næsten som Bevægelser i et tomt Rum. Maalet: stigende Andel i Arbejdsindtægten forblev uopnaaeligt, i bedste Fald var Lønbevægelsens Resultat uberegneligt, da Lønnens Værdi blev bestemt ved Faktorer, som unddrog sig Fagforeningernes Indflydelse.

Paa samme Tid havde de økonomiske og politiske Forhold forandret sig, og i Stedet for Førkrigstidens Handlingsfrihed var fulgt Efterkrigstiden med dens stærkt hæmmede Muligheder for fri Aktion. Fagforeningernes Tarifpolitik var blevet gennemsyret af den statslige Tvangsforligsinstitution, og den tidligere uindskrænkede Frihed til at flytte bort gik tabt som Følge af det økonomiske Tryk (Arbejdsløsheden), og da tilmed det tidligere selvfølkelige Maal »Lønforhøjelsen« var blevet problematisk, traadte Sikring af selve Arbejdspladsen og Sikring af Arbejdernes Ret i Bedriften i Forgrunden.

Det hele var en organisk Udvikling. Medens i de første Efterkrigsaar Misforholdet mellem Fagforeningernes organisatoriske Magt og de politiske Krav hæmmede Fagforeningernes Handlefrihed, virkede Inflationsaarenes Pengemangel hos de Organisationer, der gennem Inflationen var blevet berøvet deres Formue, i samme Retning. Efter at Strejkefondene i de senere Aar lidt efter lidt var blevet samlet igen, frarøvede Ratio-

naliseringskrisen med sin stigende Arbejdsløshed Fagforeningerne deres Kampe.

Paa Grund af den til Stadighed indskrænkede Handlefrihed koncentrerede Fagforeningerne sig mere og mere om Bedriften. Bedriftsraadsretten, der var opstaaet under helt andre Forudsætninger, og som i Begyndelsen havde spillet en sekundær Rolle for Fagforeningerne, blev ved Tingenes Skiften den væsentligste Opgave. I Stedet for en klasse-mæssig bestemt vidtrækkende Fagforeningspolitik træder i stedse højere Grad en Stræben efter at sikre den individuelle Arbejdsplads og at beskytte Arbejderen mod Opsigelse. Dette er i faa Ord det sande Udtryk for den fundamentale Ændring i den sociale Situation, der havde bragt Fagforeningerne i Defensiven og uigenkaldeligt frataget dem det sociale Initiativ. Man har forsøgt at begrunde denne Udvikling teoretisk og at retfærdiggøre den. Idet man gik ud fra den Idé om Selvstyre, der herskede i disse Aar, opstillede man Bedriftsdemokratiets Program, som om der under Arbejdsløshedens jernhaarde Aag og Avancementets Fristelser overhovedet kunde bestaa et Bedriftsdemokrati. Cassau har meget plastisk gjort Rede for Bedrifts- og Erhvervsdemokratiet, Erhvervslivets saakaldte Tarifoverenskomst, og har skildret dets virkelige, sørgelige Skæbne med disse Ord. »Man forhandlede med Fagforeningerne saa længe de syntes at have politisk Magt, men man indrømmede dem intet, og de har ikke evnet at tilkæmpe sig noget«¹⁾.

Sammenfattende kan man fastslaa, at Efterkrigsaarenes Helhedsresultat som Følge af den økonomiske Forandring og Fagforeningernes udsatte Post aldeles ændrede de tyske Fagforeningers Stilling. Vanskeliggørelse, ja, næsten Udelukkelse af enhver Bevægelsesmulighed for Arbejderne, automatisk Koncentration om Enkeltbedriften i Stedet for om hele Branchen, (stationært i Stedet for dynamisk Arbejde), praktisk talt Umulighed for Arbejdskampe, skæbnesvanger, uafvendelig Defensivstilling, var Resultatet. Som Følge af denne paatvungne Situation blev Fagforeningernes politiske Stilling stadig vanskeligere, da de ved at hævde deres Medlemmers Arbejdsplads nødvendigvis maatte komme i Modsætningsforhold til de Arbejdsløse, frem for alt til de unge Arbejdere. Ungdommen gik for en stor Del ogsaa paa Grund heraf over til Kommunisterne og senere omkring 1929—1933 til Nazisterne.

¹⁾ Cassau S. 344.

Psykologisk set har denne Udvikling, maalt med Førkrigstidens fagforeningspolitiske Maalestok, sat Arbejderen langt tilbage. Hæmmet af Lovgivning og Administration, misundt og næsten hadet af sine egne arbejdsløse Kammerater, maatte den tyske Arbejder i Republikens sidste Aar nødvendigvis koncentrere sig om Arbejdspladsen, om sin egen Bedrift. Han blev her ved revet ud af det store Samvirke og saa kun, hvad der laa lige for i hans egen Bedrift. Hans Kamp som Fagforeningsmedlem indskrænkede sig mere og mere til blot at sikre sin egen Arbejdsplads. I Stedet for den bevidste Klassefølelse — der er en Forudsætning for enhver Fagforeningsudvikling — traadte den individuelle Trang til selv at være sikret og som i gunstigste Fald udstrakte sig til ogsaa at omfatte de nærmeste Kammerater i Viaksonheden. Trods alle Beviser paa Kammeratskab i disse svære Aar — som Fagforeningernes Forsøg paa at indføre kortere Arbejdstid for derved at undgaa Opsigelserne, hvilket i Betragtning af de lave Lønninger virkelig var et smukt Tegn paa Solidaritet — maa man dog paa det Tidspunkt fra et Fagforeningssynspunkt tale om en Sløjhed i Fagforeningsmentaliteten i Tyskland. For Objektivitetens Skyld være det sagt, at Ansvaret for det, som skete, ikke maa tillægges de enkelte Personer, men, at det hele var et Led i den Udvikling, som maatte komme.

Da *Brüning* gennem sine Nødfordringer, der formindskede Tariflønningerne betydeligt paa Forhaand, i Praxis foretog et generelt Tvangsforlig, stødte han paa en Arbejderklasse, der allerede stod meget skeptisk overfor Fagforeningerne, og det, skønt Bevægelsen endnu talte 4 Millioner. Men paa dette Tidspunkt var allerede omtrent $\frac{3}{4}$ af Medlemmerne enten helt arbejdsløse eller havde stærkt forkortet Arbejdstid til en Løn, der omtrent svarede til Arbejdsløshedsunderstøttelse.

Umiddelbart før Hitler kom til Magten var den store tyske Arbejderbevægelse faktisk omstødt. Fagforeningsmedlemmerne var, forsaavidt de overhovedet endnu stod i den normale Arbejdsproces, afhængige af Bedriften. De talrige Ekspektancer og Rettigheder, som var knyttet til den individuelle Arbejdsplads, maatte faktisk og psykologisk bevirke, at de sidste Rester af Aktionsmulighederne, endogsaa for de endnu beskæftigede Fagforeningsmedlemmer, faktisk maatte bortfalde. I denne den tyske Arbejderbevægelses sidste Periode stod og faldt den enkelte Arbejder med sin Arbejdsplads indenfor Virksomheden.

II.

Dette var den Basis, hvorpaa Nationalisocialismen kunde bygge sit Arbejde. Naar man rent ideologisk følger den tyske Socialforfatnings Udvikling indtil Marts 1933, maa man konstatere, at Nazismen ikke brat afbrød den hidtidige Udviklingslinje. Naturligvis er den tyske Socialrets nazistiske Periode formet efter andre Værdier og Maal. Men Arbejderens Koncentration om Bedriften, hans Afsondring fra den store klasse-mæssig bestemte Fagforeringslinje, der i Tiden før Krigen saa skarpt og sejrrikt havde præget den tyske Arbejderbevægelse, er ligesaa betegnende for Udviklingen i Weimarrepublikens sidste Aar, som for den nye tyske Arbejdsret.

Udformningen af den fascistiske Socialret i dens Enkeltheder er af sekundær Betydning i denne Sammenhæng. Det er væsentligt for Nydannelsen af den tyske Arbejdsret og Socialforsikringen, at Førereren af Bedriften (for det meste Arbejdsgiveren) staar i Midtpunktet som Repræsentant for Virksomheden. Arbejderne bliver »Følget«, som overfor Førereren skal udvise en Troskab, der er begrundet i Driftsfællesskabet. Virksomhedens Fører har overfor Følget den definitive Afgørelse i alle Virksomhedens Anliggender (§§ 1 og 2 af Loven af 20. Januar 1934). Efter disse Principer er den nationalsocialistiske Socialret opbygget i alle Enkeltheder. Tillidsmandsraadet, der afløste det tidligere Bedriftsraad, bestaar af Medlemmer af Følget, som Førereren af Virksomheden opstiller i Samraad med den nationalsocialistiske Bedriftscelleorganisations-Tillidsmand. Førereren for Bedriften præsiderer i denne Personalrepræsentation. I Socialforsikringen ser vi i Bedriftssygekasserne og i Ulykkesforsikringerne Bedriftsførererne som Ledere af Forsikringen. Ogsaa den nazistiske Sociallovs nye Paragraf om den sociale Ære anerkender Bedriften som Centrum for det sociale Liv. Den sociale Æresjurisdiktion dømmes efter Lovens Ordlyd baade Arbejdsgiveren og Arbejderne. Men heller ikke denne Institution sprænger Bedriftens fastlagte Ramme og ophæver heller ikke den ensidige Koncentration om Bedriftens Fører, der i Følge Loven er Arbejdsgiveren selv eller en af hans Mænd. Hvis Æresrettens Kendelse gaar Arbejderne imod, maa han forlade Virksomheden og bliver arbejdsløs i en uoverskuelig Tid. Der anvises ham ikke nogen ny Arbejdsplads. Men hvis Æresrettens Kendelse vender sig mod Bedriftens Fører, saa overtager automatisk en anden af Arbejdsgiverens Folk Ledelsen. I sidste Tilfælde forbliver den materielle Situation den

samme; i begge Tilfælde bliver Bedriften i sit Væsen og i sin ensidige Konstruktion, som er i Arbejdsgiverens Favør, ene afgørende for Parternes sociale Skæbne.

Ogsaa den tyske Økonomis sociale Organisation, den tyske Arbejdsfront, tjener til Gennemførelse af den nationalsocialistiske Føreride. I en vis Periode i Udviklingen — omtrent til Efteraaret 1934 — bestod der en Mulighed for, at der af Arbejdsfronten senere kunde opstaa en Slags normal Fagforening, som under visse Forudsætninger engang vilde kunne have taget de gamle Fagforeningers Traditioner op igen. Thi denne Arbejdsfront stod ganske vist under den nationalsocialistiske Stats Tilsyn, men var ikke underkastet Arbejdsgivernes Kontrol. Nu blev der imidlertid indført en Ordning, som garanterer paritetisk Besættelse af Pladserne for Arbejdsgivere og Arbejdere, og dermed er der ogsaa sat en Stopper for denne Udviklingsmulighed.

Hvis man vil formulere Forskellen paa den socialretslige Udvikling i Tyskland før og efter 1933, kan man udtrykke det omtrent saaledes: Allerede før 1933 var Bedriften som saadan efter Ophævelsen af de sociale Handlingsmuligheder det eneste Arbejdsfelt for de tyske Fagforeninger. Her begynder Nazismen og skaber sit »Drifts«system, der giver Driftsherrén alene Magten og anviser Arbejderstanden den definitive Rolle som Følget. Inden 1933 bestod dog det gamle Fagforeningsapparat, som kunde have bevirket en ny og anden Udvikling af Tingene, dersom de nødvendige Forudsætninger havde været til Stede. Efter 1933 ensrettes dette Apparat ikke blot i politisk Betydning, men det faar ogsaa efterhaanden et saadant Præg, at en ny Udvikling maatte sprænge Apparatet. Nazismen har i klar Erkendelse af den for Partiet gunstige Udvikling øget Arbejderens Tilknytning til Bedriften, idet den f. Eks. i mange Tilfælde har uddybet Beskyttelsen imod Opsigelsen for de gamle Arbejders Vedkommende, og ogsaa i andre Henseender har man søgt, baade materielt og psykologisk at intensivere Arbejderens Bundethed til Bedriften. I det hele kan man ikke frakende Udviklingen efter 1933 en Slags syndikalistisk Tendens, selv om Udviklingsprocessen i den Retning sandsynligvis foregaar ubevidst. I hvert Fald gaar Udviklingen i en Retning, der staar i diametral Modsætning til de traditionelle Fagforeningstendenser.

Den øjeblikkelige Passivitet hos de brede Masser af de tyske Arbejdere turde maaske tyde paa, at Sikringen af Arbejdsplad-

sen foreløbig bliver staaende som det primære Gode, for hvilket de er beredt til at give Afkald paa deres Frihedsrettigheder og Aktionsmuligheder. Hvorledes Udviklingen vil forme sig paa et senere Tidspunkt, naar Rustningskonjunkturen er forbi, formaar man ikke sige i Dag. Thi først da vil det klart vise sig, at en definitiv Sikring af Arbejdspladsen indenfor Bedriften — udover Konjunktorens Ophør — ikke eksisterer og ikke kan eksistere indenfor den kapitalistiske Økonomis Rammer.

III.

Bedømmelsen af den tyske socialpolitiske Udvikling, som fik en overordentlig ensidig Tilspidsning ved Begivenhederne i 1933, er, set fra et internationalt Synspunkt, af allerstørste Betydning. I denne Udvikling ser vi Linjer, som beror paa konkrete, specielt tyske Forudsætninger, ved Siden af Grundtræk og Fænomener, som vi møder i alle Lande. Krigen, Inflationen, men frem for alt de tyske Fagforeningers udsatte Stilling efter Krigen, er særlig karakteristiske for den tyske Udvikling. Den Omstændighed, at Fagforeningernes politiske og sociale Stilling voksede over deres Organisationseffektivitet, var den vigtigste og første Aarsag til, at den tvungne Voldgift trængte frem. Den tvungne Voldgift (Zwangsschlichtung) er af mange blevet anset for en af Hovedaarsagerne til de tyske Fagforeningers og dermed den tyske Socialforfatnings Sammenbrud. Utvivlsomt er det saadan, at den tvungne Voldgift, som Princip, i sine Konsekvenser indebærer betydelige Ulemper, særlig af psykologisk Art. Dette har *Aksel Olsen*¹⁾ for kort Tid siden med berettiget Eftertryk paapeget. Særlig betonede han, at den tvungne Voldgift udrydder Arbejderens Ansvarsfølelse overfor Løn og Lønkrav. Derudover kan man sige, at Fastsættelsen af Løn ved retslig Kendelse eller ved Mynlighedernes Autoritet ogsaa i organisatorisk Hensende kan komme til at skade Fagforeningernes Samvirke, hvis Fagforeningsledelsen ikke forstaar tillige at vise Bevægelsen andre Formaal for sin Virksomhed.

Men i Virkeligheden er den tvungne Voldgift aldrig — heller ikke i Tyskland — den primære Aarsag, men derimod kun Symptomet paa en allerede afsluttet Udvikling. I det specielle Tilfælde Tyskland kendtes — som allerede bemærket — Voldgiften som en Nødvendighed allerede i Aarene 1919—1922, grundet paa Misforhol-

¹⁾ Arbejdsmandenes Fagblad 1936, Nr. 7, S. 139.

det mellem de politiske og sociale Krav og Fagforeningernes reale økonomiske Betydning. Dette Misforhold var kun Udtrykket for den faktiske Vanskelighed ved, ja, ofte endog den fuldstændige Umulighed for, at opnaa en selvstændig Fagforeningsaktion. Der eksisterer forskellige Maader, hvorpaa disse Vanskeligheder fremtræder. Indenfor den tyske Udvikling fremkom som det andet Stadium Aktionsufriheden, som fulgte under og efter Inflationen, da Fagforeningerne havde tabt deres Strejkefonds, og senere fulgte det tredje Stadium som Følge af Massearbejdsløsheden, som Rationaliseringskrisen havde i sit Køl vand. Det sidste er saa at sige den internationale Form for Fagforeningernes Aktionsvanskeligheder i vore Dage, som i sin yderste Konsekvens, saadan som den tyske Udvikling viser, helt kan borteliminere Forudsætningerne for en fri Socialforfatning. Massearbejdsløsheden betinger Voldgiften, da der ikke kan skaffes Balance mellem Tilbud og Efterspørgsel paa Arbejdsmarkedet uden alvorlige og langvarige Arbejdskampe, og da Gennemførelsen af saadanne Arbejdskampe er en Fare for et Erhvervsliv, der reguleres af Staten, og som har til væsentlig Forudsætning, at Leveringskontrakter, Handelskontrakter o. desl. overholdes uden Gnidningsmomenter.

I de sidste Maaneder er netop denne Sammenhæng stillet i Forgrunden. En objektiv Undersøgelse heraf viser, at den tvungne Voldgift kun er en Konsekvens og en Slags Selvhjælp, som Samfundet bruger overfor en given Situation paa Arbejdsmarkedet. Selvfølgelig har den tvungne Voldgift videre Konsekvenser. Alligevel maa man antage, at eventuelle samfundsmæssige og politiske Følger af den tvungne Voldgift ikke er helt saa primært afgørende, som de ofte anses for at være. Med Hensyn til Tilfældet Tyskland kan man i det mindste konstatere, at den tyske Socialrets politiske Skæbne og de tyske Fagforeningers endelige Form var helt uafhængig af, om Fagforeningerne var underkastet et obligatorisk Voldgiftssystem eller ej. Det afgørende var Eliminationen af Fagforeningernes Handlefrihed. Fascisme og Nazisme vil iøvrigt altid, allerede paa Grund af deres Totalitetssystem, ensrette Fagforeningsbevægelsen, ganske uanset det eksisterende Voldgiftssystem. Bevarelsen af den sociale Aktionsfrihed er principielt kun mulig ved en afgørende Reduktion af den industrielle Reservearme, d. v. s. ved en positiv Bekæmpelse af Arbejdsløsheden. Naar dette Maal er naaet, vil Tilfælde af tvungen Voldgift enten helt bortfalde eller i hvert Fald blive meget sjældne.

Det er derfor Dagens Krav at gennemføre arbejdsøkonomiske Forholdsregler. Ved Siden af den privatøkonomiske Beskæftigelsespolitik, som i det mindste paa sit Begyndelsestrin endnu ikke har været afgørende i noget Land, stod hidtil den offentlige Beskæftigelsespolitik i Forgrunden. Her ved maa det dog ikke glemmes, at netop den offentlige Erhvervs politik paa beskæftigelsespolitisk Omraade nødvendigvis ogsaa maa have statslig Lønpolitik, d. v. s. i et vist Omfang og under givne Forudsætninger ogsaa maa have statslig Lønregulering til Følge. Det maa derfor overvejes, om ikke Fagforeningerne selv kan blive Bærere af Beskæftigelsespolitikken i de Lande, der raader over en ensartet Fagforeningsbevægelse, hvor Arbejderstanden næsten til 100 % er organiseret. En saadan Arbejdsskaffelse ved Fagforeningerne kunde af mange Grunde virke mere umiddelbart og organisk. Hvis endogsaa (som i Danmark) Fagforeningerne samtidig er Bærere af Arbejdsløshedsforsikringen, saa er Apparatet og Opgaven for en positiv Beskæftigelsespolitik fra Fagforeningernes Side paa Forhaand givet, en Politik, som i Stedet for Understøttelse af Arbejdsløse sætter sig til Maal at bekæmpe Arbejdsløsheden. Bekæmpelse af Arbejdsløsheden vilde samtidig være det store Program, som i høj Grad kunde intensivere Fagforeningernes Virken. Her er det væsentlig at tilføje, at Roosevelt praktisk talt skabte en Arbejderbevægelse for at kunne gennemføre sin Beskæftigelsespolitik, fordi Amerika indtil da ikke havde kendt nogen aktiv, aktionsdygtig Arbejderorganisation. En Fagforenings-Beskæftigelsespolitik, bredt anlagt og organiseret efter de Erfaringer, som de sidste Aars amerikanske Kriscinitiativ førte med sig, vilde være egnet til at garantere den overleverede Socialorganisations normale Funktioner og at fremme dens fremtidige Udformning. Da den udvider Fagforeningernes Aktionsfrihed ud over den øjeblikkelige Krisetilstand, maa den enten helt fjerne den tvungne Voldgift eller gøre den til et Undtagelsestilfælde. Begyndelsen og Udformningen af Fagforeningernes Beskæftigelsespolitik er et Problem, som kan blive af vital Betydning for de næste Aartiers samfundsmæssige Udvikling. Gennemførelsen heraf vil i Fremtiden være i Stand til at hindre socialpolitiske Katastrofer.

---

¹⁾ Sammenlign Socialt Tidsskrift 1936, S. 20: Beskæftigelsespolitik i Tyskland og U. S. A.